

УДК 336.13.051(477)](043.3)

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-268-2-12-15

ДАЦЕНКО Г. В.

Хмельницький національний університет

НОРМАТИВНО-ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті досліджено сучасний функціональний розподіл системи здійснення державного фінансового контролю в Україні. Обґрунтовано необхідність адаптації фінансового контролю як на загальнодержавному рівні, так і на рівні суб'єктів господарювання до міжнародних стандартів і принципів реалізації контрольної діяльності з врахуванням чинної вітчизняної системи нормативного регулювання цих процесів. Запропоновано основні напрями модернізації системи державного фінансового контролю в контексті нормативно-інституційного забезпечення фінансового контролю суб'єктів господарювання.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, внутрішній контроль, нормативно-інституційне забезпечення, суб'єкти господарювання.

DATSENKO H.

Khmelnitskyi National University

NORMATIVE-INSTITUTIONAL PROVISION OF FINANCIAL CONTROL OF ECONOMIC ENTITIES

This article explores modern functional distribution system of the state financial control in Ukraine. It is proved that the formation of effective financial control of economic entities requires an effective regulatory and legal basis that will ensure their functioning. The necessity of adaptation of financial control in Ukraine to international standards and principles of control activity realization with the consideration of the current domestic system of normative regulation of these processes is substantiated. Thus, it is proved that systemic adaptation to European standards in the field of financial control in Ukraine at both the state and regional and local levels should include the implementation of not only generally accepted standards, but also taking into account the specifics of the implementation of financial control, the nature and structure of interrelations bodies authorized to exercise financial control, etc. The main directions of modernization of the system of state financial control in the context of normative-institutional support of financial control of economic entities are offered. Consequently, the systemic modernization of the state internal financial control (both in general and in terms of ensuring the financial security of economic entities, in particular) in accordance with European standards and principles, is aimed at increasing the objectivity and impartiality of the control activities of the authorities of the caretaker and the general operator, the optimality and the balance of their institutional capacity and the increasing the effectiveness of the functional orientation.

Keywords: state financial control, internal control, normative-institutional support, economic entities.

Постановка проблеми. Фінансовий контроль є невід'ємною складовою ефективною реалізації фінансової та господарської діяльності суб'єктів господарювання, що покликаний забезпечити контролюючих органів достовірною інформацією щодо акумулювання та використання господарюючими суб'єктами фінансових ресурсів з метою вжиття своєчасних, адекватних і відповідних чинному законодавству заходів. Фінансовий контроль, за умови правильного та обґрунтованого планування та прийняття заходів, спрямованих на підвищення фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, сприяє виробничому та соціальному зростанню, тим самим забезпечуючи стійкість та стабільність фінансової безпеки суб'єктів господарювання, що сприяють досягненню стратегічних цілей економічного розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд теоретичних і практичних аспектів методології й організації державного фінансового контролю в Україні свідчить, що в науковому середовищі ці питання досліджуються досить широко. Зокрема, вагомий внесок у дослідження питань розвитку системи фінансового контролю здійснили А. Г. Грязнова, Г. В. Дмитренко, Є. В. Маркіна, С. В. Мочерний, О. Ю. Грачова, І. М. Іванова, В. С. Загорський, Є. В. Калюга, В. Ф. Піхоцький, Л. А. Савченко, В. І. Шлейніков та багато інших. У роботах цих авторів розкрито проблематику становлення, розвитку та виокремлення основних напрямів модернізації фінансового контролю суб'єктів господарювання.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на вагомий внесок вчених щодо дослідження і розробленості окресленої проблематики, все ж не до кінця вирішеними є питання підвищення ефективності реалізації фінансового контролю суб'єктів господарювання. Крім того, відсутнім залишається врахування сучасних напрямів гармонізації стандартів державного фінансового контролю, розширення окремих аспектів його застосування, надання конституційного статусу, забезпечення неупередженості тощо.

Формування цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних положень нормативно-інституційного забезпечення фінансового контролю суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на існуючі перешкоди, основні вимоги, які висуває світова економічна спільнота, є консолідація зусиль в аспекті запровадження єдиних міжнародних стандартів і принципів реалізації контрольної діяльності, сприяння інформаційно-

аналітичному, комунікаційному та методичному забезпеченню органів, уповноважених здійснювати фінансовий контроль.

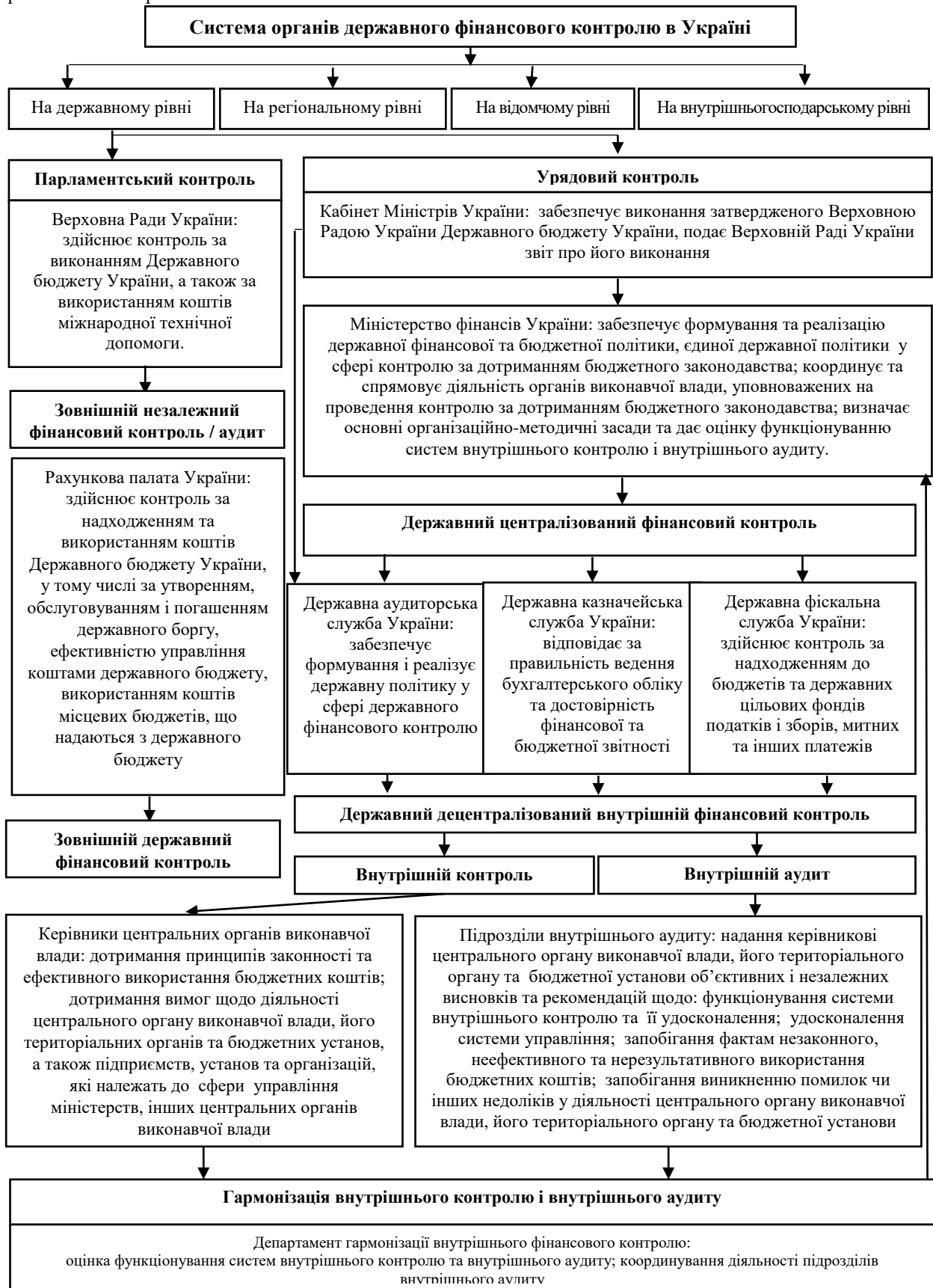

Рис. 1. Система органів фінансового контролю в Україні

* - сформовано автором на підставі чинних законодавчих та нормативно-правових актів [4–6]

Чітке дотримання вказаних норм сприяє реалізації ефективного фінансового контролю як на державному та регіональному рівнях, так і на рівні суб'єктів господарювання. Ознаки подібності в управлінні фінансовим контролем серед різних країн світу відіграють вирішальну роль для імплементації зарубіжної практики. Хоча, як справедливо зазначають автори [1], це не виключає часткового перенесення досвіду країн з різними підходами до організації та функціонування фінансового контролю в окремих аспектах (повноваження, організаційне, інформаційне та методичне забезпечення). Необхідно також зауважити, що наявність різноманітних підходів до формування системи фінансового контролю можна пояснити історично сформованою в країні формою правління та державного устрою, особливостях розподілу функціональних повноважень між гілками влади, а також ступені демократичного розвитку суспільства тощо [2].

Разом із тим, формування ефективного фінансового контролю суб'єктів господарювання потребує нормативно-інституційного підґрунтя, яке забезпечуватиме їх функціонування. В Україні функціональний розподіл системи здійснення фінансового контролю за використанням коштів держави відбувається на рівні державного зовнішнього фінансового контролю та державного внутрішнього фінансового контролю [3]. Схематично система органів фінансового контролю в Україні, відповідно до аналізу чинних законодавчих та інших нормативно-правових актів, представлена нижче (рис. 1.). Основні засади щодо розподілу повноважень органів державної влади щодо реалізації фінансового контролю регламентується на конституційному рівні наступним чином: парламентський контроль (Верховна Рада України); урядовий контроль (Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України); недержавні спеціалізовані організації (неурядові організації, ЗМІ, аудиторські компанії, у тому числі міжнародні) [3]. Нормативно-правова база України щодо забезпечення контролю за використанням державних фінансів закріплює дві форми державного внутрішнього фінансового контролю: державний фінансовий контроль як внутрішній контроль в системі органів виконавчої влади, та, де-факто, «зовнішній» урядовий контроль по відношенню до суб'єктів господарювання, котрі є головними розпорядниками бюджетних коштів; державний внутрішній фінансовий контроль як злагоджена система трьох взаємопов'язаних елементів – внутрішнього контролю, внутрішнього аудиту та їх гармонізації. Отже, відповідно до чинних законодавчих та нормативно-правових актів України, державний фінансовий контроль регламентується як централізований державний фінансовий контроль, а державний внутрішній фінансовий контроль – як децентралізований державний фінансовий контроль. На сучасному етапі державний внутрішній фінансовий контроль в Україні все ще переживає процес системного становлення – переходу від карально-наглядового функціонального підходу до формування управлінської культури [3], що передбачає реалізацію чітко окреслених векторів формування сучасної парадигми фінансового контролю, спрямованого на високу результативність та ефективність від проведених заходів.

Отже, за результатами проведених досліджень можна стверджувати, що формування ефективного механізму фінансового контролю суб'єктів господарювання в умовах сьогодення потребує створення дієвої системи нормативного регулювання цих процесів як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях, орієнтованого на досягнення цілей, що чітко сформовані у стратегічних документах розвитку України, та виконання міжнародних зобов'язань.

Таким чином, основними напрямками модернізації системи державного фінансового контролю, мають стати: стандартизація системоутворюючих вітчизняних законодавчих актів та практики їх застосування до стандартів, регламентованих ЄС; виконання державою міжнародних правових норм щодо фінансової звітності; посилення відповідальності керівників на всіх рівнях управління та чітка регламентація її меж у вітчизняній системі нормативно-правового регулювання; використання ризикоорієнтованого підходу до вибору об'єктів перевірки серед бюджетних підприємств, установ, організацій і підприємств, що використовують бюджетні фінансові ресурси або державне майно; активне залучення до процедури державного фінансового контролю громадських інституцій. Разом із тим, основний вектор регулювання зовнішнього державного фінансового контролю, в першу чергу, має бути спрямований на підготовку та прийняття зміни до статті 98 Конституції України щодо визнання Рахункової палати України вищим органом державного аудиту, що передбачено стандартами INTOSAI.

Отже, системна модернізація державного внутрішнього фінансового контролю (як загалом, так і в частині забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання, зокрема) відповідно до європейських стандартів і принципів, орієнтована на посилення об'єктивності та неупередженості контрольної діяльності органів державного і комунального сектору, оптимальність і збалансованість їх інституціональної здатності та ефективізацію функціональної спрямованості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, формування механізму фінансового контролю суб'єктів господарювання потрібно розглядати у нерозривному взаємозв'язку із чинною нормативною базою системи державного фінансового контролю шляхом визначення його структуроутворюючих елементів і функціональних та ієрархічних зв'язків між ними з метою забезпечення фінансової безпеки.

Література

1. Глух В. Сучасні проблеми та напрями вдосконалення організації фінансового контролю в Україні / В. Глух, Г. Борещька // Економічний аналіз. – 2007. – Вип. 1 (17). – С. 318–321.

2. Дмитренко Г. В. Проблеми удосконалення державного фінансового контролю в контексті зарубіжного досвіду / Г. В. Дмитренко // Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2010. – № 1. – С. 20–28.
3. Аналіз чинної нормативної бази системи контролю за використанням публічних фінансів в Україні / під заг. кер. проекту А. Андрушківа. – Київ : ГО «Центр UA», 2018. – 42 с.
4. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : постанова КМУ № 43 від 03.02.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF>
5. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні [Електронний ресурс] : закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 13. – Ст. 110. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>
6. Про Рахункову палату [Електронний ресурс] : закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 36. – Ст. 360. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/576-19>

References

1. Hlukh V. Suchasni problemy ta napriamy vdoskonalennia orhanizatsii finansovoho kontroliu v Ukraini / V. Hlukh, H. Boretska // Ekonomichnyi analiz. – 2007. – Вип. 1 (17). – С. 318–321.
2. Dmytrenko H. V. Problemy udoskonalennia derzhavnoho finansovoho kontroliu v konteksti zarubizhnoho dosvidu / H. V. Dmytrenko // Finansovyie rynki i tsennye bumagi. – 2010. – № 1. – С. 20–28.
3. Analiz chynnoi normatyvnoi bazy systemy kontroliu za vykorystanniam publichnykh finansiv v Ukraini / pid zah. ker. proektu A. Andrushkiva. – Kyiv : HO «Tsentr UA», 2018. – 42 s.
4. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu audytorsku sluzhbu Ukrainy : postanova KМУ № 43 vid 03.02.2016 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF>
5. Pro osnovni zasady zdiisnennia derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini [Elektronnyi resurs] : zakon Ukrainy // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). – 1993. – № 13. – St. 110. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>
6. Pro Rakhunkovu palatu [Elektronnyi resurs] : zakon Ukrainy // Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR). – 2015. – № 36. – St. 360. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/576-19>

Рецензія/Peer review : 04.03.2019

Надрукована/Printed : 04.04.2019
Рецензент: д. е. н., проф. Нижник В. М.